

УДК 343.3

Дмитро Михайленко,*канд. юрид. наук, доцент,
докторант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ МЕРЕЖ ЯК ПЕРЕШКОДА ФОРМУВАННЮ ПОЛІТИЧНОЇ ВОЛІ ПРОТИДІЯТИ КОРУПЦІЇ

У статті на розкриваються властивості корупційних мереж як характеристики інституціоналізованої корупції. Обґрунтовується висновок, що у результаті функціонування корупційних мереж вище політичне керівництво країн зі значним поширенням корупції об'єктивно не спроможне лише на підставі наявної особистої рішучості формувати та приводити у дію моделі реальної протидії корупції. Резюмується, що окремі корупційні злочини в Україні, будучи перетвореними у інституціоналізовану масову практику та розповсюджені і відтворювані через утворені корупційні мережі, синергетично набувають нових небезпечних характеристик.

Ключові слова: корупція, інституціоналізована корупція, корупційна мережа, політична воля, незаконне збагачення.

Механізм кримінально-правової протидії корупції в Україні за довгий час свого існування підтвердив свою неадекватність тим правовідносинам, охороняти які є його призначенням, а також показав, що не здатен відображати об'єктивні потреби суспільного життя, оскільки жодним чином не пристосований для боротьби проти інституціоналізованої корупції, особливо у вищих ешелонах влади. При цьому Кримінальний закон може бути ефективним для об'єктивної боротьби тільки з низовою, епізодичною, децентралізованою та побутовою корупцією. Проти найбільш небезпечних типів корупції за допомогою наявних норм КК України та системи приведення їх у дію можна вести лише вибіркове чи точкове кримінальне переслідування. Зазначені тези обґрунтовані у попередніх наукових дослідженнях [8; 9]. У такій ситуації знаходить підтвердження і конкретизується спостереження проф. В. О. Тулякова [17, с. 163-164], що, зокрема, глобальні і регіональні політичні, соціальні та культурні дисбаланси і конфлікти впливають на правову матерію, дезорганізують її. При цьому стабільна, по суті, кримінально-правова форма (у цьому разі – діючий механізм кримінально-правової протидії корупції) дисонує із суспільними відносинами і процесами, що розвиваються, і, як наслідок, виникають навколоправові форми кримінально-правового реагування та контролю (по відношенню до корупції, наприклад, – «люстрація» сміттєвим баком тощо), а також створюється транзитивне кримінальне право. До цього слід додати, що у рамках зазначеного явища найбільш небезпечні соціальні конфлікти виводяться з поля арбітрування кримінального права, а це робить їх непрогнозованими як за розвитком, так і за наслідками.

Зокрема, зазначене вище зумовило необхідність шукати основу фактичної невідомості чинного механізму кримінально-правової протидії

корупції в Україні. При цьому було встановлено, що неефективність діючої формації механізму кримінально-правової протидії корупції в Україні пов'язана із тим, що приведення його в дію щодо кожного окремого корупційного злочину залежить від наявності, відсутності чи нейтральності фактору політичної волі вищого керівництва держави, перешкодами у формуванні і реалізації якого є властивості інституціоналізованої корупції в Україні. У зв'язку із цим актуальним є вивчення окремих властивостей зазначеного типу корупції, що відкрив шлях для трансформації норм Кримінального закону з метою підвищення ефективності інструментів боротьби із цією корупцією.

Метою цієї роботи є встановлення того, яким чином така властивість інституціоналізованої корупції, як утворення корупційних мереж, впливає на формування та реалізацію політичної волі протистояти корупції в Україні.

Для розуміння тих перепон, які стоять на шляху реалізації часто декларованої високопосадовцями політичної волі боротися з корупцією та власне організації ефективної їй протидії, також слід враховувати, що розглядуваний тип злочинності характеризується як інституційна корупція, коли діючі соціальні інститути і соціальне середовище визначають скоєння індивідами корупційних дій багато в чому незалежно від їх пріоритетів і бажань. У результаті до вчинення корупційних дій призводить вплив соціальних інститутів і зумовлених ними соціальних норм, а не корисливі чи інші інтереси окремих індивідів. У такій ситуації вкрай рідко стає можливим пред'явити звинувачення у вчиненні корупційних дій конкретним особам, фізичним або юридичним. Інституційна корупція дуже небезпечна і є масовою, бо не завжди оцінюється самими громадянами і посадовими особами як корупція: такі дії стають буденними,

виконуваними за звичкою, а самі соціальні інститути не завжди помічаються [15].

Інституційний підхід до вивчення та вироблення інструментів протидії корупції на тепер є найбільш перспективним та ефективним, оскільки саме за його допомогою досягається найбільш точне відображення суті сучасної корупції. При цьому слід зважати, що у межах зазначеного підходу виділяються два варіанти: 1) екзогенний, за яким корупція утворюється під впливом зовнішніх сил на існуючі позитивні соціальні інститути, які є її середовищем, із подальшим перебиранням на себе функцій цих інститутів (за такого розуміння корупцію часто порівнюють зі злочинним утворенням, інституційною патологією) та 2) ендогенний, за яким корупція сама є соціальним інститутом, тобто як мінімум «правилами гри у суспільстві». Детально такі підходи описані у ґрунтовній роботі І. А. Шмерліної, де вона доходить висновку, що корупція є дифузним інститутом [19]. Такий висновок уточнює розуміння корупції через призму інституційного підходу та правильно показує неоднорідність цього явища.

Інституціоналізація корупції в Україні у сумі з важливістю її ролі у неформальних інститутах державного управління і політичного панування дозволяє вести мову про перебування України в інституційній пастці. Зазначене явище визначається у науці як неефективний, проте стійкий інститут чи норма поведінки [13, с. 1] і виникає у ситуації, коли корумпована система виявляється економічно більш ефективною у короткостроковій перспективі, чим безкорупційна. Так, В. М. Полтерович доходить висновку, що внаслідок ефекту сполучення витрати виходу з інституційної пастки можуть стати настільки великими, що перемикання виявиться не вигідним, а система, яка одного разу обрала неефективну траєкторію, буде змушена продовжувати рухатися нею поки не розвинеться криза [13, с. 23-24]. Корупція при цьому оцінюється як гігантська інституційна пастка, оскільки здебільшого як у владі, так і в суспільстві витрати, пов'язані з подоланням корупції, вважаються істотно більшими, ніж самі витрати від цієї корупції [5, с. 131].

Зазначена ситуація повною мірою відповідає розвитку системної кризи на Україні, яка мала розв'язку спочатку у вигляді Помаранчевої революції (2004 рік) і у подальшому – у вигляді Революції гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року), що підтверджує перебування України в інституційній пастці корупції.

Вагомий внесок в адаптацію інституційної теорії розвитку суспільства до кримінологічних проблем зробив проф. В. М. Дрьомін, що дозволило розширити понятійний апарат кримінології, показало напрями вдосконалення практики протидії окремим проявам злочинності й, що важливо для кримінально-правових досліджень, викрило недоліки чинного у межах КК України нормативного масиву протидії корупційним злочинам. Так, у результаті проведення ґрунтовного наукового дослідження було зроблено висновок, що корупція зайняла помітне місце у структурі суспільних відносин, набула

системного характеру і в багатьох випадках підмінила офіційні нормативно врегульовані відносини. Системність та інституціональність корупції проявляється, перш за все, у внутрішньому взаємозв'язку корупційних відносин, що включають у себе штучно створену, розгалужену мережу фінансових і інших матеріальних винагород і послуг, породжуючи відтворення корупційних відносин на різноманітних лінійних і вертикальних рівнях суспільних відносин взаємодії влади і населення чи представників владних органів між собою. При цьому залученими у так звані «суспільно небезпечні дії» виявляються мільйони людей, які далеко не завжди вважають себе правопорушниками [6, с. 407]. Крім того, встановлюється, що побудовані корупційні піраміди постають як гігантські споруди, на вершині яких перебувають недосяжні для суспільного і правового осуду політичні діячі, фінансові олігархи, охоронці закону [7].

За результатами застосування синергетичного підходу до вивчення інституціоналізованої української корупції встановлено, що до її ознак слід відносити також наявність та діяльність корупційних мереж, яка проявляється у формуванні неформальних і нелегальних взаємозв'язків і взаємозалежностей між чиновниками по вертикалі управління в одній структурі, а також по горизонталі на різних рівнях управління між різними структурами. Корупційні мережі також визначаються як стійка система відносин, які відтворюються і розвиваються на рівні неформальних соціальних взаємозв'язків, які не мають чіткої ієрархічної і структурної побудови, що мають протиправний і аморальний характер, яка виявляє себе на різних рівнях і сферах публічно-правової організації суспільства і спрямована на деформацію юридичних і політичних інститутів, використання їх владно-правових, організаційних, інформаційних та інших ресурсів для задоволення корисливих особистих, групових і корпоративних інтересів [3, с. 7-8]. Ці взаємозв'язки і взаємозалежності використовуються для систематичного винищення корупційних діянь, як правило, з метою особистого збагачення, розподілу бюджетних коштів на користь структур, що входять у корупційну мережу, підвищення її нелегальних доходів або для отримання конкурентних переваг фінансово-кредитними і комерційними структурами, які входять у корупційну мережу, з метою подальшого отримання таких доходів [14, с. 72]. Навіть відносно чесні чиновники, які не беруть хабарів ні за які послуги, через корупційні мережі отримують настільки значні частки своїх доходів, що не можуть існувати поза цих мереж і, відповідно, протистояти реалізації їхніх корпоративних інтересів. У результаті державні службовці у своїй роботі керуються своїми зобов'язаннями перед корупційними мережами не менше, аніж інтересами держави. У цьому основна причина неефективності державного апарату управління, і ця неефективність прогресує [15].

Корупційні мережі захищаються від входження на охоплені ними посади висококваліфікованих та добросовісних кадрів, створюючи

із цією метою штучні чи формальні (наприклад, занадто короткі терміни для збору значної кількості документів для участі у конкурсі на заміщення вакантної посади, невизнання дипломів іноземних держав тощо) бар'єри [2].

У цьому зв'язку влучним та, на жаль, до сих пір актуальним є спостереження М. В. Гоголя: «Безчесна справа брати хабарі перетворилася у необхідність і потребу навіть і для таких людей, які не народжені бути безчесними» [4].

За висновком Ф. Фукуями, на сьогодні у світі виник і поширився феномен, який політологи назвали «нео-патрімоніалізм»: політичні лідери віддають, що є сучасними служителями загального блага в політичних системах із такими сучасними атрибутами, як парламенти, міністри і бюрократія, але реальність така, що еліти йдуть у політику отримувати ренту чи ресурси і збагачувати себе та свої сім'ї за рахунок усіх інших [1]. Зазначений тип корупції є найбільш небезпечним, характеризується максимальною латентністю і фактично виступає системоутворюючим фактором піраміди національної української корупції.

У зв'язку із цим зниження як рівня корупції у всіх сферах управління, так і її відчуття народом прямо залежать (можливо, це навіть прямо пропорційна залежність) від зниження рівня цього явища у вищих ешелонах влади. При цьому ефективна дія чинного механізму кримінально-правової протидії корупції в Україні неможлива без політичної волі вищого керівництва держави реально протистояти цій загрозі національній безпеці, а сам цей механізм за своєю суттю є таким, що приводиться у рух виключно за наявності волевиявлення найвищих посадових осіб держави, корупція серед яких і є найбільш небезпечною для суспільства. Саме тому запобігання корупції у вищих ешелонах влади є передумовою руйнування корупційних мереж нижчого рівня та викоринення несистемних проявів корупційних правопорушень окремих осіб, а також ефективна дія правоохоронної системи у напрямі протидії корупційним діям. Зазначене додатково демонструє важливість подолання дії фактору політичної волі в антикорупційній діяльності в Україні.

У контексті наведеного вище та з огляду на досвід протидії корупції в Україні звертає на себе увагу та обставина, що у вищого керівництва держави не формується рішучість протидіяти корупції у вищих ешелонах влади, що зумовлюється, перш за все, деформацією ціннісних установок і відсутністю мотивації йти на самообмеження щодо надмірного незаконного збагачення у ситуації відсутності реальних несприятливих наслідків за це, а також низкою об'єктивних причин, пов'язаних з особливостями корупції в Україні, до яких належить, зокрема, й утворення корупційних мереж.

Деякі вчені правильно розглядають корупційні мережі як компонент інфраструктури корупційної злочинності, проте лише у якості «кадрового» ресурсу, який розкривається як децентралізована й часто неформалізована, проте консолідована спільнота учасників корупційного злочину, що існує на основі та з приводу

задоволення спільних корупційних інтересів [18, с. 186]. Разом із тим з урахуванням властивостей корупційних мереж, які викладені вище, видається, що вони об'єднують у мережу не конкретних осіб (учасників злочину, кадри тощо), а управлінські функції, які у результаті цього деформуються корупційними практиками і компонуються у корупційні схеми (комбінації). Означену тезу підтверджує знання про те, що у разі заміни одного публічного службовця на іншого у межах посади, функції якої входять до корупційної мережі, нову особу неформальні правила корупційної мережі поступово пристосовують до реалізації корупційних практик. Такі правила відтворюються та розповсюджуються службовцями, які раніше входили до корупційної мережі, «користувачами» послуг такої мережі (наприклад, недоброчесними адвокатами, які не зацікавлені чи не мають достатніх знань та навичок у законний спосіб вирішувати доручення своїх клієнтів і схильють їх та суддів до корупції) чи неможливістю виконувати службову функцію у межах закону, що зумовлено недосконалістю наявної системи управління та функціонування (низькі заробітні плати, недостатність фінансування діяльності службовця, високі вимоги до результативності його роботи, значне навантаження тощо).

Підтвердженням зазначеного вище є висновок з економічного наукового дослідження, за яким особи, які наділені владою, за схильністю до корупційної поведінки принципово не відрізняються від звичайних громадян. Така поведінка є їхньою раціональною реакцією на сформоване інституційне середовище і систему діючих у ньому стимулів [12, с. 263].

Такий продукт інституціоналізації корупції, як корупційні мережі, у науці використовуються як типологізуюча ознака корупційних практик, що дозволяє диференціювати корупцію в Україні за сутнісними ознаками та виокремити той її різновид, який характеризується значною організованістю та ще більшою порівняно з іншими проявами цього явища латентністю. Так, сучасна корупція чітко диференціюється на корупційні мережі і низову корупцію (побори). Причому відсутня підпорядкованість низової корупції корупційним мережам, які контролюють набагато більш об'ємні фінансові потоки [10]. Норма про незаконне збагачення, враховуючи необхідність встановлення саме значного збільшення майнових активів, непропорційного задекларованим доходам, спрямована, передусім, проти осіб (посад), які поглинуті корупційними мережами. Така риса норми про незаконне збагачення додатково підтверджує актуальність та необхідність її розроблення та реалізації у правовій системі України.

З урахуванням цього справедливим є положення, висунуте проф. В. О. Навроцьким, на думку якого система корупції зміцнюється за рахунок жорсткого внутрішнього і зовнішнього відбору кадрів і немилосердно відторгає тих, хто їй чужий, хто вільно чи невільно рве корупційні ланцюги [11, с. 264]. Зазначена теза узгоджується з обґрунтованим у соціології положенням, за яким корупційній системі прита-

манна внутрішня стійкість, яка забезпечується внутрішніми зв'язками її елементів, створенням тісних відносин особистого взаємозв'язку і кругової поруки чиновників, що продають адміністративні можливості та ресурси. При цьому встановлюється, що актори корупційної взаємодії об'єднані особливими цінностями, інтересами, поглядами на владу та на приналежність державних ресурсів [16].

У зв'язку із цим закономірним є те, що спроба притягнути до кримінальної відповідальності особу, яка є елементом корупційної мережі, стикається з протидією цієї мережі із застосуванням різноманітних засобів, яка є настільки сильною, наскільки є розгалуженою, стійкою та ефективною сама ця мережа. У результаті найбільш вразливими перед законом є ті корупціонери, які скоюють поодинокі корупційні злочини поза участю у корупційній мережі чи ті, які є елементами корупційних мереж нижчого рівня, а також ті, яких із якоїсь причини виключено з корупційної мережі. Зазначеним можна пояснити одиничність обвинувальних вироків щодо службових осіб, які займають особливо відповідальне становище, оскільки останні глибоко вплетені у корупційні мережі високого рівня.

Наведені вище характеристики інституціоналізованої корупції демонструють чергову перепону на шляху до формування та реалізації політичної волі протистояти корупції в Україні. Вище політичне керівництво у державах зі значним поширенням корупції, до яких належить і Україна, займаючи ключові посади, включається в ефективно діючі корупційні мережі різних рівнів, а тому об'єктивно не спроможне лише на підставі наявної особистої рішучості формувати та приводити у дію моделі реальної протидії корупції, оскільки, по-перше, постійно відчуває на собі дію неформальних правил поведінки, які склалися у результаті інституціоналізації корупції і мають свої неформальні механізми стимулювання і примусу, а по-друге, є глибоко залежним від інших членів корупційної піраміди (мережі), які не мають такої волі і здійснюють значний, часто неформальний вплив на політичні структури держави. У такій ситуації ефективна правова протидія корупційним правопорушенням можлива виключно за допомогою інструментів, дія яких максимально віддалена від «фактору політичної волі». Саме вироблення таких інструментів показує напрям наукового пошуку, зокрема, і на полі дії Кримінального закону.

У контексті викладеного слід мати на увазі, що в умовах інституціоналізованої корупції окремі корупційні злочини становлять суспільну небезпеку не тільки у зв'язку зі значимістю та глибиною порушення правовідносин, що охороняються нормами про такі злочини, а й у зв'язку з тим, що вони тягнуть значні похідні суспільно небезпечні наслідки за межами означених правовідносин. Такі наслідки спричинюються не окремим актом корупції, а тим, що такі акти в Україні, будучи перетвореними у інституціоналізовану масову практику та поширювані через утворені корупційні мережі, синергетично набувають нових небезпечних

характеристик. За окреслених умов суспільна небезпека одиничного випадку корупції значно підвищується з урахуванням його місця та ролі в системі корупційних практик та його здатності у зв'язку з іншими актами корупції відтворювати корупцію у подальшому. Тому одиничний акт корупції тут слід розглядати як елемент стабільної національної системи корупційних діянь. Очевидно, що такий же одиничний випадок корупції у країні, де вона не є інституціоналізованою, не характеризується означеними вище властивостями і становить суспільну небезпеку лише сам по собі, без урахування його мережевих взаємозв'язків з іншими актами корупції різних рівнів. Саме тому при зовні абсолютно однакових (за суб'єктивними та об'єктивними ознаками) корупційних діяннях їх суспільна небезпека буде різною з урахуванням середовища, де вони були вчинені. Наведене слід враховувати у процесі реформування антикорупційного законодавства України та подальших дослідженнях конкретних правових антикорупційних механізмів.

Список використаних джерел:

1. Fukuyama Francis. What is Corruption? / Francis Fukuyama // Against Corruption: a collection of essays (Policy paper) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays>.
2. Karklins R. Typology of Post-Communist Corruption / R. Karklins // Problems of Post-Communism. – 2012. – № 49 (4). – P. 22–32.
3. Абадиев А. М. Коррупционные сети в российском государственном управлении : политико-правовой анализ : автореф. дисс... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Политические институты; этнополитическая конфликтология; национальные и политические процессы и технологии» / А. М. Абадиев. – Ростов-на-Дону, 2008. – 26 с.
4. Гоголь Н.В. Мертвые души / Н.В. Гоголь. – М.: Гослитиздат, 1937. – Т. 1-2. – 574 с.
5. Гончаренко Г.С. Национальная безопасность через парадигму коррупции / Г.С. Гончаренко // Вестник Северо-Кавказского гуманитарного института. – 2016. – №3 (19). – С. 128–132.
6. Дремин В.Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : монография / В.Н. Дремин. – О.: Юридична література, 2009. – 616 с.
7. Дрьомін В. М. Інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Дрьомін Віктор Миколайович ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2010. – 40 с.
8. Михайленко Д.Г. Обмеження принципу презумпції невинуватості нормою про незаконне збагачення в Україні: соціальна обумовленість та тест на пропорційність / Д.Г. Михайленко // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових праць / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. М.В. Афанасьєва. – Одеса : Юридична література, 2015. – Том XVII. – С. 356–400.

9. Михайленко Д.Г. Проблемы эффективности механизма криминально-правовой протидії корупційним злочинам в Україні / Д.Г. Михайленко // Теорія кримінально-правової кваліфікації як феномен української кримінально-правової доктрини : тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції, 16 січня 2016 р., м. Львів. – К.: Видавничий дім «АртЕк», 2016. – С. 96-101.

10. Мишин Г.К. Некоторые политические и уголовно-правовые проблемы противодействия коррупции / Г.К. Мишин // Прокуратура и институты гражданского общества в противодействии коррупции : сб. мат-лов научно-практ. конф., Санкт-Петербург, 23 мая 2008 г. – СПб.: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры РФ, 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://sartraccs.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/mishin\(21-11-08\).htm](http://sartraccs.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/mishin(21-11-08).htm).

11. Навроцький В.О. Парадокси вітчизняної «боротьби» з корупцією / В.О. Навроцький // Актуальні проблеми держави та права. – 2010. – Вип. 54. – С. 263–266.

12. Наумов Ю. Г. Теория и методология противодействия институциональной коррупции : дисс. докт. экон. наук : спец. 08.00.05 «Развитие производительных сил и региональная экономика» / Наумов Юрий Геннадьевич – Москва, 2013. – 325 с.

13. Полтерович В.М. Институциональные ловушки и экономические реформы / В.М. Полтерович // Экономика и математические методы. – 1999. – № 2. – С. 1–37.

14. Римский В.Л. Коррупционные сети / В.Л. Римский ; под. ред. А.Ю. Сунгурова // Гражданские

инициативы и предотвращение коррупции. – СПб.: Санкт-Петербургский центр «Стратегия» и Норма, 2000. – С. 72–82.

15. Связи коррупции с нарушениями прав и свобод граждан в силовых сферах современной России : аналитический доклад [Электронный ресурс] / Л. Вахнина, А. Калих, В. Римский – М., 2013. – Режим доступа : <http://www.demokratia.ru/news/?content=news&id=28>.

16. Селезнёв Ю.А. Совершенствование антикоррупционных программ субъектов Российской Федерации : автореф. дисс. ... канд. социол. наук : спец. 22.00.08 «Социология управления» / Ю.А. Селезнёв. – Орел, 2011. – 23 с.

17. Туляков В.А. Транзитивное уголовное право / В.А. Туляков // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса). : у 2-х т. / відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2015. – Т. 2. – С. 163–166.

18. Цитряк В.Я. Инфраструктура підкупу у сфері публічної службової діяльності / В.Я. Цитряк // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 6. – С. 186–189 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.lsej.org.ua/6_2015/53.pdf.

19. Шмерлина И.А. Коррупция как диффузный институт / И.А. Шмерлина // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал) [Modern Research of Social Problems]. – 2016. – № 11(67). – С. 248–277 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://journal-s.org/index.php/sisp/article/view/9650>.

В статье раскрываются свойства коррупционных сетей как характеристики институционализированной коррупции. Обосновывается вывод, что в результате функционирования коррупционных сетей высшее политическое руководство стран со значительным распространением коррупции объективно не способно только на основании имеющейся личной решимости формировать и приводить в действие модели реального противодействия коррупции. Резюмируется, что отдельные коррупционные преступления в Украине, будучи элементом институционализированной массовой практики и распространяемые и воспроизводимые через созданные коррупционные сети, синергетически приобретают новые опасные характеристики.

Ключевые слова: коррупция, институционализированная коррупция, коррупционная сеть, политическая воля, незаконное обогащение.

The article reveals properties of corrupt networks as the characteristics of institutionalized corruption. Grounded conclusion that as a result of corrupt networks functioning the supreme political leadership of countries with widespread corruption is not objectively able to form and activate a real anti-corruption model only on the basis of existing personal determination. Summarized that some corruption offenses in Ukraine being part of the institutionalized mass practices and reproduced and distributed through the corruption networks, synergistically get new dangerous characteristics.

Key words: corruption, institutionalized corruption, corrupt network, political will, illegal enrichment.

